

Het gaat om de methode

„Wittgenstein Incorporated“ van Peter Verburgt. Met: Johan Leysen. Regie: Jan Ritsema. In: Concordia, Enschede.

Ofschoon er op het toneel weinig is te zien is er in Wittgenstein een aantal zaken tegelijkertijd gaande. De voorstelling wordt als het ware ter plekke opgebouwd; een ruimte wordt beschreven evenals de filosoof zelf, diens handelen en zijn toehoorders. Is in de acteur nog Wittgenstein te zien, de college-toehoorders „bestaan“ omdat zij zijn beschreven. Toch is het niet dat Johan Leysen tracht om zo natuurgetrouw mogelijk Wittgenstein te spelen. Hij geeft hem veeleer in contour aan, want steeds wordt in de derde persoon gesproken, geeft hij regie-aanwijzingen weer en maakt hij opmerkingen over Wittgensteins gedrag. Door deze benadering worden niet slechts Wittgenstein en diens Cambridge-colleges de centrale gegevens, maar ook zijn publiek.

Niet zozeer zijn toehoorders als personen maar meer zoals Wittgenstein hen ervaart en op hen reageert. Hierdoor ontstaat een tweeledig beeld, namelijk: de filosoof tegenover zijn toehoorders en tegelijkertijd de poseur tegenover zijn adepten.

Aanvankelijk irriteert de voorstelling enigszins. Wittgensteins publiek wordt afgeschilderd als een goed opgeleid referentiekader en als een groepje adepten en de grote filosoof lijkt zich die bewondering bijna wellustig te laten aanleunen. Allengs verdwijnt die irritatie en het besef begint te dagen dat het niet om Wittgenstein als persoon draait; de acteur komt meer centraal te staan. Niet de uitspraken van de filosoof, die geïsoleerd van de voorstelling echt geen tweeënhalf uur college waard zijn, is het thema, maar „de methode“. Echter voor je zover bent moet dit wel ettelijke keren met nadruk door Leysen zijn herhaald.

In Wittgenstein wordt niet zozeer aan een bepaalde filosofie gestalte gegeven (hoe zou dat ook moeten?) maar wel wordt duidelijk hoe het mechanisme van leermeester en adept in z'n werk gaat. Zoals ook duidelijk wordt dat conventies eerst gekend moeten zijn om ze los te kunnen laten. En dan nog is het hard werken om bijvoorbeeld kijkconventies een voor een proberen los te laten zonder dat de voorstelling je door de opbouw daarbij helpt. Want in Wittgenstein worden allerlei acteerconventies niet zorgvuldig getimed een voor een overboord gezet. Van de aanvang af wordt er met het uiterste minimum aan theatrale middelen gespeeld. Eén speler, de tekst, stiltes, kleine gebaren. Géén grote emoties, geen denkbeeldige tegenspelers. Dat is alles. Maar wel van een zuiverende soberheid.

MIES PORTIER

Dagblad Twilandia nr. 25 - 3-1989